

5a. Pia Quist: SKAM – fra en sproglig vinkel

Teksten er fra dialekt.dk (Københavns Universitet) 2. november 2017.

Pia Quist (f. 1971), lektor på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab.

Den norske ungdomsserie SKAM har været på alles læber de seneste år. Som noget særligt for en ungdomsserie er det ikke blot karakterernes genvordigheder, kriser og udviklinger, der har været genstand for artikler og diskussioner, men også det sprog der bruges af de unge i serien.

5 Persongalleriet i SKAM adskiller sig ikke væsentligt fra det man kender fra andre serieuniverser, idet serien præsenterer en række prototypiske personer som tilbyder et udvalg af identifikationsmuligheder hos seerne. Typerne ser forskellige ud, går forskelligt klædt og præsenterer sig på forskellige måder på deres profiler på Instagram. Men derudover understreges portrættingen af deres forskellige måder at bruge sprog på, både i 10 episoderne og i chats og på Instagram.

For eksempel høres Evas position som tilflytter til Oslo på hendes bergenske dialekt¹ der selv for et utrænnet dansk øre kan genkendes på sine *ka* i stedet for *hva*. Den sproglige forskel mellem Eva og de andre bliver i et centralt klip i sæson et, hvor Eva taler ud med sin tidligere bedsteveninde Ingrid, til symbol på selve det at være anderledes. Sproget 15 understreger at Eva er ny, uanset hvor umage hun gør sig for at passe ind.

Et andet eksempel er den homoseksuelle Eskild der i flere scener leger med en stemmebrug der kan associeres med det som den amerikanske sprogforsker Robert Podesva har kaldt en 'diva-stil' eller 'party-stil'. Fremstillingen af ham kan forekomme næsten parodisk karikerende, den 'flamboyante'² bøsse', men Eskilds figur er fremstillet med 20 flere nuancer end det – også sprogligt. I sæson tre leverer han f.eks. en af seriens mest markante enetaler, formfuldendt formuleret på standard Oslo-dialekt.

Det er en banal observation i sig selv at sprogbrugere skifter sprog i forskellige situationer, men som Podesva også fremhæver, har der i sociolingvistikken³ været en tendens til at fremstille 'bøsse-sprog' som en statisk størrelse karakteriseret ved træk der 25 bruges i uformelle sammenhænge. Som Mons Bissenbakker⁴ og Michael Nebeling Petersen⁵ har påpeget, bidrager den sproglige variation i karakteren Eskilds tilfælde til en fremstilling med flere facetter end 'bøsse-figuren' almindeligvis har fået i populære film og serier.

Engelsk, forkortelser, slang og referencer

30 At sproglig variation anvendes aktivt i portrættingen af fiktive karakterer, er (naturligvis) ikke nyt. Det er ikke særligt for SKAM at bruge sprog til at bygge individuelle karakterer, men måske er det særligt for SKAM at sprog spiller så aktiv en rolle for fremstillingen af venskabsgrupperne og deres dynamikker. Karakterernes, måske især drengegruppens, samtaler er karakteriseret ved en intens brug af engelsk, chat- og sms-forkortelser, slang og referencer til film- og musik/rap-tekster. Den korte udveksling mellem Jonas og Isak som 35 kan ses på billedet [på næste side], rummer lidt af det hele – og er ikke ualmindelig for drengenes stil.

¹ *bergenske dialekt*: dialekt, der tales af folk fra Bergen i Vestnorge.

² *flamboyante*: en person, der har en spektakulær eller overdådig adfærd.

³ *sociolingvistikken*: den videnskabelige disciplin, der beskæftiger sig med sociale faktorerens betydning for sprogbrug.

⁴ *Mons Bissenbakker*: lektor ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

⁵ *Michael Nebeling Petersen*: dansk kønsforsker og lektor ved Københavns Universitet.

Isak kontakter Jonas med brugen af (afro)amerikansk slang *SUP* (whats up?), og Jonas svarer ligeledes med et amerikansk *yo*. Isak spørger derpå med endnu et engelsk ord *gaming?* om Jonas har lyst til at spille. Til det svarer Jonas med brug af norsk slang *skoleass* ('skole altså') – Jonas kan ikke spille fordi han skal lave lektier (eller i skole?). Isak skriver derpå *ait* som er en sms-slang-forkortelse af *all right*, hvilket Jonas følger op på med en anden sms-forkortelse *l8r* (later). For at signalere at alt er ok, sender Isak en gif af rapperen Snoop Dog der viser et peace-håndtegn. Det er altså ikke kun verbalsproglige elementer der benyttes i karakterernes online interaktioner, men også emojis, memes og gifs.

For udenforstående (og selvfølgelig især ældre aldersgrupper, men ikke udelukkende) kan det være ganske vanskeligt at følge med og forstå alle slangord, forkortelser og referencer. Den hurtige, dynamiske og ikke mindst intertekstuelle stil som ofte henviser til tidligere interaktioner både i episoder og chats, skaber en fornemmelse af drengenes in-gruppe-fællesskab som er afgrænset udadtil.

Det nutidsnorske ungdomssprog som bruges i forskellige varianter af personerne og grupperne i SKAM, bidrager til fornemmelsen af at samtalerne – både on- og offline – reflekterer et autentisk, urbant ungdomsliv. Karakterernes sprogbrug, det høje tempo og den fyndige brug af slang og engelsk skaber en fornemmelse af at man som seer får lov til at smugkigge ind i her-og-nu situationer i ægte Oslounges liv, og den bliver dermed et centralt element i hele SKAM-universets konstruktion af autenticitet, identifikation og samtidighed.

En samtale mellem to karakterer i SKAM kan tage sig således ud, og den intense brug af engelsk, chat- og sms-forkortelser, slang og referencer til film- og musik/rap-tekster kan gøre den vanskelig at forstå for udenforstående

5b. Ludvig Holberg: Erasmus Montanus

Teksten af et uddrag af komedien Erasmus Montanus fra 1731.

Ludvig Holberg (1684-1754), dansk-norsk forfatter.

Komedien handler om den unge student Rasmus Berg, der er taget til København for at studere. Han kalder sig sit latinske navn Erasmus Montanus. I uddraget møder han sin bror hjemme i landsbyen.

Akt 2, Scene 2

JACOB (*kysser på hånden og flyr sin bror*¹): Velkommen hjem igen, min latinske bror²!

MONTANUS: Det er mig kært at se dig, Jacob. Men hvad det brorskab angår, så er det noget, som var godt i gamle dage, men nu kan det ikke så passe sig mere³.

5

JACOB: Hvi så?⁴ Er du ikke min bror?

MONTANUS: Det nægter jeg ikke, slyngel, at jeg jo er din bror ved fødslen. Men du må vide, at du er endnu en bondedreng og jeg en philosophiæ baccalaureus⁵. Men hør, Jacob, hvordan lever min kæreste og min svigerfar?

10

JACOB: Ret vel. De var her nylig og spurgte hvor snart bror kom hjem.

MONTANUS: Nu bror igen! Jeg siger det ikke af hoffærdighed⁶, Jacob, men det går profecto⁷ ikke an.

15

JACOB: Hvad skal jeg da kalde bror?

MONTANUS: Du skal kalde mig monsieur Montanus⁸, thi så hedder jeg i København.

20

JACOB: Kunne jeg kun komme det i hu⁹. Var det ikke monsieur Dromedarius?

MONTANUS: Kan du ikke høre? Jeg siger jo monsieur Montanus.

25

JACOB: Monsør Montanus, monsør Montanus.

MONTANUS: Ja, det er ret, thi Montanus på latin er det samme som Berg på dansk.

JACOB: Kan jeg da ikke også hedde monsør Jacob Montanus?

¹ *kysser på hånden og flyr sin bror*: kysser sin egen hånd og rækker den derpå til Erasmus. En gammel hilsemåde, der var karakteristisk for den jævne befolkning på landet.

² *min latinske bror*: hans bror studerer ved universitetet.

³ *Nu kan det ikke så passe sig mere*: nu er det ikke passende på den måde mere.

⁴ *Hvi så?*: Hvorfor det?

⁵ *philosophiæ baccalaureus*: lavere universitetsgrad i filosofi.

⁶ *hoffærdighed*: arrogance, nedladdenhed.

⁷ *Profecto*: sandelig.

⁸ *Monsieur Montanus*: hr. Berg. Erasmus Montanus er den latinske version af navnet Rasmus Berg.

⁹ *komme det i hu*: huske det.

30 MONTANUS: Når du har gået så længe i skole som jeg og udstået dine examina, så kan du også give dig et latinsk navn; men så længe som du er en bondedreng, må du lade dig nøje med at hedde slet og ret Jacob Berg. Men har du mærket at min kæreste har længtes efter mig?

JACOB: Javist, hun har været meget utålmodig over at du blev så længe borte.

35 MONTANUS: Du må ej heller dutte¹⁰ mig, din tølpe¹¹!

JACOB: Jeg ville sige monsørens kæreste har været utålmodig at du er blevet så længe borte.

40 MONTANUS: Ja, nu er jeg kommet, Jacob, og det alene for hendes skyld; men jeg bliver her ikke ret gammel, thi så snart vi har holdt bryllup, tager jeg hende med mig til København.

¹⁰ *dutte mig*: tiltale med 'du'.

¹¹ *tølpe*: grov og ubehøvlet person.

5d. Yahya Hassan: GHETTOGUIDE

*Teksten er et uddrag af digtet GHETTOGUIDE fra digtsamlingen YAHYA HASSAN, 2013.
Yahya Hassan (1995-2020), dansk digter.*

MIN MOR HUN FATTER IK SÅ MEGET DANSK
MEN DE ANDRE ARABERMØDRE DE FATTER MINDRE
OG MIN MOR HUN KOM I FIRSER
OG SIDEN HALVFEMSER HUN HAR GÅET TIL TEORI
5 MEN HUN FIK FØRST SIN KØREKORT I 2010
HUN KENDER PROCEDURE
MANDEN DER ER MIN FAR
ENGANG HAN HAVDE EN KNALLERT
MEN NU HAN KØRER TAXA HELE DAGEN
10 HAN KOMMER HJEM TIL BØN
MOR HUN KENDER VEJEN
FRA KØKKENEN TIL VÆRELSEN
HAN LÅSER DØR
OG MIG JEG VED HAN SKA ENTEN SLÅ ELLER KNEP
15 HAN BRÆNDER HANS TUNGE
FORDI HAN HAR IK TÅLMODIGHED MED VARM MAD
PLUDSELIG HAN FÅR EN TUR OG HAN ER VÆK IGEN
OS VI LEGER OG SLÅS TIL MIN MOR HUN SKRIGER
OG TRUER MED OG RINGE TIL TAXACHAUFFØR